

Pułapki “Master” Journal List z Filadelfii

Grzegorz Racki*

Najbardziej ceniony, udostępniony sieciowo, wielodziedzinowy bank danych o publikacjach oraz ich cytowaniach przygotowuje od 1963 r. filadelfijski Instytut Informacji Naukowej (*Institute of Scientific Information* — ISI). Od kilku lat ISI należy do Korporacji Thomsona (www.thomson.com), a dokładniej — jest kluczowym elementem jej segmentu naukowo-medycznego *Thomson Scientific*.

Faworyzowanie publikacji ze źródłowych czasopism ISI (tzw. listy filadelfijskiej) w systemie oceny merytorycznej i finansowania jednostek naukowo-badawczych przez Komitet Badań Naukowych stanowiło 7 lat temu doniosłe wydarzenie w polskim życiu naukowym, którego dobroczynne konsekwencje zostały przedstawione w artykule A.K. Wróblewskiego (1999). Indeksy ISI były tworzone poprzez rejestrowanie abstraktów i cytowań publikacji tylko ze starannie wyselekcjonowanych periodyków naukowych (patrz kryteria na stronie: www.isinet.com/selection/). Udowodniono bowiem, iż spośród ponad 100 tysięcy tytułów ukazujących się na świecie „rdzeń” (*core*) piśmiennictwa naukowego stanowi stosunkowo niewielka liczba klasowych periodyków, do których odwołują się niemal wszyscy (Garfield, 1979). Są to przeważnie periodyki amerykańskie (czy w ogóle anglosaskie). I nic dziwnego, iż awans do rejestrów ISI stał się przedmiotem marzeń i działań redaktorów większości polskich czasopism naukowych — wpłynęło to ożywczo na ich jakość pod każdym względem (Racki, 2003). Dlatego tak nagłośniono dwa lata temu awans *Geological Quarterly* do

tego elitarnego klubu czasopiśmiennictwa geologicznego (Marks & Narkiewicz, 2003).

Lista filadelfijska zawsze bowiem ewoluowała, ale bardzo powoli, i dotyczyło to przede wszystkim zasobu czasopism z kręgu nauk przyrodniczych, medycznych i technicznych, włączanych do *Science Citation Index Expanded* (SCI Ex). Pozostałe indeksy cytowań obejmują w zasadzie stałą od lat liczbę tytułów (według danych bieżących: *Social Sciences Citation Index* — 1805 czasopism; *Arts & Humanities Citation Index* — 1132). Natomiast lista źródeł „flagowego” indeksu SCI Ex rozrosła się z 5600 periodyków w 1997 r. do 6357 w roku obecnym.

Na przełomie 2004 i 2005 roku to ślimacze tempo zmian uległo jednak zagadkowemu przyspieszeniu... i do końca kwietnia 2005 r. na głównej stronie internetowej pojawiło się prawie 4500 nowych *Thomson Scientific Master Journals*, z których jednak nieliczne, jak *Acta Geologica Polonica* (tab. 1), rzeczywiście włączono do SCI Ex. I w tym jest pies pogrzebany: okazuje się, że Korporacja Thomsona nabywa wciąż nowe banki danych i do wykazu źródeł wszystkich baz *Thomson Scientific* dochodzą kolejne tytuły, tylko rejestrowane w tych bazach. Dla czasopiśmiennictwa geologicznego kluczowe okazało się wchłonięcie znanego rejestru abstraktów literatury... zoologicznej — *Zoological Record*, obejmującego 5600 tytułów różnych wydawnictw, w dużej części nieobecnych w SCI Ex (patrz www.biosis.org/support/zr-serials/). A oto próbka nabytków dla wariantów tytułów zawierających słowa *Acta Geologica* lub *Geologica: Balcanica* (Bułgaria), *Bavarica*, *Belgica*, *Hungarica*, *Lilloana* (Argentyna), *Macedonica*, *Romana*, *Saxonica*, *Taiwanica*, *Ultraiectina* (Holandia), *Universitatis Comenianae* (Słowacja) i *Univer-*

Tab. 1. Polskie czasopisma z zakresu nauk geologicznych, uwzględnione w wykazie czasopism źródłowych *Thomson Scientific* (patrz *Master Journal List*; www.isinet.com) i bazy danych dotychczas je rejestrujące; stan na początek maja 2005 r.

Tytuł	Edytor/wydawca*	Periodyczność	Bazy danych**
<i>Acta Geologica Polonica</i>	Komitet Nauk Geologicznych PAN/ Wydawnictwo Naukowe <i>Invit</i> , Warszawa	Kwartalnik	SCI Ex 2004
<i>Acta Palaeobotanica</i>	Instytut Botaniki PAN, Kraków	Nieregularne	ZR
<i>Acta Palaeontologica Polonica</i>	Instytut Paleobiologii PAN, Warszawa	Kwartalnik	SCI Ex 1996
<i>Annales Societatis Geologorum Poloniae</i>	Polskie Towarzystwo Geologiczne, Kraków	Kwartalnik	ZR
<i>Bulletin of the Polish Academy of Sciences — Earth Sciences</i>	Centrum Upowszechniania Nauki PAN, Warszawa	Półrocznik*	ZR
<i>Folia Quaternaria</i>	Komisja Paleogeografii Czwartorzędu PAU/ Zakład Narodowy im. Ossolińskich PAN, Kraków	Rocznik	ZR
<i>Geological Quarterly</i>	Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa	Kwartalnik	SCI Ex 2003
<i>Palaeontologia Polonica</i>	Instytut Paleobiologii PAN, Warszawa	Nieregularne	ZR
<i>Polish Polar Research</i>	Komitet Badań Polarnych PAN, Warszawa	Kwartalnik	ZR
<i>Prace Geologiczno-Mineralogiczne</i>	Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław	Nieregularne	ZR
<i>Prace Muzeum Ziemi</i>	Muzeum Ziemi PAN, Warszawa	Nieregularne	ZR
<i>Prace Państwowego Instytutu Geologicznego</i>	Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa	Nieregularne	ZR
<i>Przegląd Geologiczny</i>	Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa	Miesięcznik	ZR

*według informacji na stronie ISI, uaktualnionych lub zmienionych na podstawie stron internetowych czasopism;

** ZR — *Zoological Record*/BIOSIS; dla tytułów indeksowanych w SCI Ex podano rok rozpoczęcia rejestracji

*Wydział Nauk o Ziemi, Uniwersytet Śląski, ul. Będzińska 60, 41-200 Sosnowiec

sitatis Carolinae (Czechy). Trudno zatem mówić o surowych kryteriach selekcji, gdyż jedynym warunkiem było zamieszczanie prac zawierających motywy paleontologiczne...

Z polskich periodyków geologicznych, na nowej liście *master journals* Thomsona znajduje się obecnie 12 tytułów (oraz interdyscyplinarny kwartalnik *Polish Polar Research*; tab. 1), w tym oczywiście i *Przegląd Geologiczny*. Zestaw ten obejmuje co najmniej 1/3 wszystkich polskich czasopism i serii geologicznych (por. Racki, 2003), ale tak naprawdę, w kontekście elitarnych indeksów cytowań ISI, wyróżnienie to spotkało dotychczas jedynie *Acta Geologica Polonica*. Gratulacje dla redakcji, gdyż — jak to podkreślałem 2 lata temu (Racki, 2003) — decyzja ta była od dawna oczekiwana w świetle wskaźników cytowań kwartalnika Komitetu Nauk Geologicznych PAN.

jest jak najbardziej reprezentatywny dla całej literatury światowej i należy wróżyć temu przedsięwzięciu duży sukces komercyjny. W odróżnieniu od SCI Ex w *Scopus*TM można na przykład bez ograniczeń śledzić losy artykułów zamieszczonych w *Przeglądzie Geologicznym* i w ogóle publikacji na tematy *stricto* regionalne w polskim czasopiśmiennictwie pomijanym przez ISI. Okazuje się, iż największe sukcesy odnoszą ostatnio prace poświęcone różnym aspektom miocenu zapadliska przedkarpackiego, a w pierwszej kolejności artykuł autorstwa N. Oszczytki, opublikowany w 1996 r. w *Przeglądzie Geologicznym* (38 powołań), należący do najczęściej cytowanych polskich publikacji ostatniej dekady (tab. 2).

Reasumując, w listopadzie 2004 r. monopol filadelfijskiego ośrodka w dziedzinie banków cytowań został przełamany (patrz dyskusja w Adams, 2003). W tej sytu-

Tab. 2. Polskie publikacje z lat 1996–2002 w dziedzinie nauk o Ziemi o najwyższej liczbie cytowań wg *Scopus*TM do końca lutego 2005

Autor(zy) (i tylko pierwsi współautorzy zagraniczni)	Tytuł publikacji	Czasopismo, rok (miesiąc), tom: strony	Zredukowana liczba cytowań*
Eberl D.D., Drits V.A., Środon J. [PAN — ING]	<i>Deducing growth mechanisms for minerals from the shapes of crystal size distributions</i>	<i>American Journal of Science</i> , 1998 (VI), 198: 499–533	45
Luo Z.X., Cifelli R.L., Kielan-Jaworowska Z. [PAN — IP]	<i>Dual origin of tribosphenic mammals</i>	<i>Nature</i> , 2001 (I), 409 (6816): 53–57	44
Cheddadi R. i 8 innych w tym Mamakowa K., Granaszewski W. [PAN — IP]	<i>Was the climate of the Eemian stable? A quantitative climate reconstruction from seven European pollen records</i>	<i>Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology</i> , 1998 (X), 143: 73–85	40
Racki G. [UŚ]	<i>Frasnian-Famennian biotic crisis: undervalued tectonic control?</i>	<i>Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology</i> , 1998 (VIII), 141: 177–198	38
Drits V., Środon J., Eberl D.D. [PAN — ING]	<i>XRD measurement of mean crystalline thickness of illite and illite/smectite — reappraisal of the Kubler index and the Scherrer equation</i>	<i>Clays and Clay Minerals</i> , 1997 (I), 45: 461–475	38
Oszczytko N. [UJ]	<i>Mioceńska dynamika polskiej części zapadliska przedkarpackiego</i>	<i>Przegląd Geologiczny</i> , 1996 (X), 44: 1007–1018	38

*bez samocytowań przez autora(ów) z Polski, ale z samocytowaniami przez współautorów zagranicznych. Artykuły opublikowane później są klasyfikowane wyżej

A zatem ogólnikowy termin „lista filadelfijska” ma w tej chwili dwuznaczny sens i urok. *Notabene*, ciekawe, czy te jakościowe niuanse zostaną uwzględnione we właśnie przygotowywanej przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji nowej wersji systemu parametrycznej oceny i finansowania placówek badawczych.

Jest rzeczą oczywistą, iż trzeba umiejętnie korzystać z informacji o listach „mistrzowskich” czasopism na stronie *Thomson Scientific* (www.isinet.com/journals), i rozróżnić listę filadelfijską (tzn. obejmującą tylko renomowane indeksy cytowań ISI — obecnie to 9294 starannie dobrane czasopisma) i szeroki wykaz ze wszystkich baz Korporacji Thomsona, dochodzący do 14 tys. tytułów.

Dziwnym trafem, w tym samym czasie międzynarodowy koncern wydawniczy *Elsevier* B.V. udostępnił siecowo, przygotowywany od dwóch lat, największy, bardzo dobrze rozwiązany dla użytkownika bank abstraktów i cytowań *Scopus*TM (www.info.scopus.com/index.shtml). Jest to rejestr aż 14 tys. recenzowanych czasopism z kręgu nauk przyrodniczych, medycznych, technicznych i społecznych, reprezentujących 4 tys. wydawców z całego świata — około 60% tytułów jest spoza USA. Zestaw ten

acji można oczekiwać, iż *Thomson ISI* zmuszony będzie, wreszcie, do odejścia od nierzadko krytykowanego elitaryzmu i amerykocentryzmu (np. Głazek, 2004). A zatem i wpływowy polski miesięcznik geologiczny może wkrótce doczekać się awansu na listę filadelfijską.

Dziękuję dr. hab. Ireneuszowi Walaszczkowi za pomoc w wyjaśnieniu tajników ekspandującej listy filadelfijskiej.

Literatura

- ADAMS D. 2002 — The counting house. *Nature*, 415: 726–729.
 GARFIELD E. 1979 — Citation Indexing — Its Theory and Application in Science, Technology and Humanities. J. Wiley, New York.
 GŁAZEK J. 2003 — Polscy naukowcy w radach redakcyjnych międzynarodowych czasopism z zakresu nauk o Ziemi (ciąg dalszy). *Prz. Geol.*, 51: 833–834.
 MARKS L. & NARKIEWICZ M. 2003 — *Geological Quarterly* na „liście filadelfijskiej”. *Prz. Geol.*, 51: 828–831.
 OSZCZYPKO N. 1996 — Mioceńska dynamika polskiej części zapadliska przedkarpackiego. *Prz. Geol.*, 44: 1007–1018.
 RACKI G. 2003 — Komu bliżej do Filadelfii? *Prz. Geol.*, 51: 380–387.
Science Citation Index Expanded Institute for Scientific Information, Thomson Scientific, Philadelphia.
*Scopus*TM Elsevier B.V., Amsterdam — www.info.scopus.com/index.shtml.
 WRÓBLEWSKI A.K. 1999 — Kryteria są jasne. *Forum Akademickie*, 4: 32–35.
Zoological Record BIOSIS, Thomson Scientific, Philadelphia.